

پژوهش روزنامه نوبهار-

گردآوری و تدوین مریم صنعتی

نام اثر:
روز نامه یومیه نوبهار
شماره ۱ (۳ اسفند ۱۳۲۱ ه.ش)
تا شماره ۱۰۲ (۱۱ بهمن ۱۳۳۳ ه.ش)
محل نمایش:
مجموعه عکس و اسناد ملک الشعراء بهار، باغ موزه
نگارستان
عکاس : مریم صنعتی

نوبهار

شماره ۱۱ - ۳۴ شماره یا شماره ۳۴۰ - ۱۱ جمادی الاولی ۱۳۴۱ - ۱۰ ربیع الثانی ۱۳۴۲

حقیقتی که این بار در طری خاصه خود با...
تاریخ ۲۸ دسامبر، با یکشنبه پیشتر
آبشار ۱۳۳۴ (۱۳۳۳) در مشهد
۳۴۰ سال قبل از میلاد زیت سبزه است در محل در
۳۴۱۳، دار دانه پیدا شده و اهمیت این اکتشافات
در افکار عمومی علماء روز افزون، روزیاد است.

روزی که در میان خورشید میوه میوه میوه...
۱۳۴۲ و روز ۲۱ دسامبر - خرد خرد را متفکر کرد
۳۴۰ سال قبل از میلاد زیت سبزه است در محل در
۳۴۱۳، دار دانه پیدا شده و اهمیت این اکتشافات
در افکار عمومی علماء روز افزون، روزیاد است.

نام اثر:
روزنامه هفتگی نو بهار

شماره ۱ (سال ۱۳۰۱ ه.ش)
تا شماره ۳۴ (سال ۱۳۰۲ ه.ش)

محل نمایش:

مجموعه عکس و اسناد ملک الشعراء بهار، باغ موزه نگارستان

عکاس:
حسن ملکی

نوبهار

روز نامه نوبهار هفته ای دوبار منتشر می شد و دارای سه دوره بود. یکی از این دوره ها تازه بهار نام داشت و در نه شماره منتشر شد و در سر لوحه همه شماره های آن چنین قید شده بود.

"نامه ایست سیاسی، ادبی، سرگذشتی، اخباری، خواهان یگانگی و فزونی اسلام و اسلامیان و هوادار بزرگ نیرومندی ایران و ایرانیان." از شماره (۶۵) کلمه ایرانیان حذف شد و عبارت فوق با کلمه ایران خاتمه یافت.

هر شماره دارای یک سر مقاله یا یک مقاله اساسی بود که توسط خود بهار به نگارش در می آمد. از شماره دوم به بعد، نوبهار بیشتر به اخبار تهران و بعضا آذربایجان توجه داشت و کمتر به سایر شهرها می پرداخت. اما در مورد مشهد و سایر شهرهای خراسان مطالب متنوعی در آن یافت می شود که برای نوشتن تاریخ محلی خراسان بزرگ منبع مهم پژوهشگران است. امتیازی که روزنامه نوبهار نسبت به سایر روز نامه ها در آن زمان داشت انعکاس گسترده اخبار شهرهای مختلف آسیای مرکزی یا به تعبیر بهار "ترکستان" بود.

در هر شماره، به ویژه از سال دوم انتشار به اخباری از شهرهایی همچون سمرقند و بخارا و عشق آباد پرداخته می شد. اخبار مذکور توسط خبرنگار رسمی روزنامه که در ترکستان مستقر بود ارسال می شد و همین امر باعث شده بود اخبار و گزارش های منتشره راجع به خطه ترکستان مطمئن تر و مستند تر شود به صورتی که روزنامه نوبهار در ترکستان خوانندگان ثابتی هم داشت. بعد از ترکستان دومین منطقه مورد توجه نوبهار، قلمرو عثمانی بود

نوبهار

چنان که گفته شد نوبهار ناشر افکار حزب دموکرات بود. نوبهار به تبعیت از حزب دموکرات مبارزه با روس را به عنوان یک وظیفه مقدس ملی، تبلیغ و اشاعه می کرد. البته چند خبر و سرمقاله نیز در انتقاد از سیاست انگلیس در این روزنامه دیده می شود.

انتشار مقاله های نوبهار که با منافع روسیه در ایران کاملا در تضاد بود موجب برانگیخته شدن خشم کنسول روس در مشهد و تهدیدات دائمی وی می شد. ملک الشعراى بهار در ادامه تهدیدها و فشارهای کنسول روس، تصمیم به توقف انتشار نوبهار گرفت.

توقف چاپ کوتاه مدت روزنامه بهار از بیست روز به یک ماه و هشت روز به طول انجامید. علت این تاخیر، موانع خارجی وعدم فراهمی اسباب داخلی عنوان شد. بنابراین بهار برای رفع این موانع اقدام به انتشار روزنامه ای دیگر با نام " تازه بهار" کرد.

پس از دو ماه خاموشی، بهار «مقدمه تازه بهار» را بر روی یک صفحه و فردای آن روز، نخستین شماره آن را چاپ و منتشر نمود اما دوره حیات این روزنامه تنها محدود به ۹ شماره بود.

تازه بهار در محتوا شبیه نوبهار بود و همچنان با رنگ وطن خواهانه با حمله های تند به روسیه و کارهای ضد ایرانی عاملان آن دولت بود. به همین دلیل و در فضایی با اولتیماتوم روس ها؛ با اشاره سفارت روسیه و دخالت وزارت خارجه ایران، آن نیز همچون نوبهار توقیف شد و ملک الشعرا به همراه شماری از دموکرات های خراسان ناگزیر از ترک شهر و دیار و اقامت در تهران شدند.

نوبهار

دوره دوم نوبهار مشهد

اندکی بیش از دو سال پس از خاموشی تازه بهار، محمدتقی بهار که پس از اقامتی طولانی در تهران به مشهد بازگشته بود، انتشار نوبهار را به عنوان سال دوم از سر گرفت. این دوره، با ۷۷ شماره از "۷ صفر ۱۳۳۲ ق ۱۵- دی ۱۲۹۲ شمسی" آغاز شد و تا دهم ذی‌قعدة همان سال (۱۴ دی ۵.ق.۱۲۹۲- ۸ مهر ۱۲۹۳ش) به طول انجامید. دو ماه بعد، با گزینش بهار به نمایندگی مجلس، روزنامه نوبهار نیز پایتخت‌نشین شد. در آخرین شماره نوبهار این دوره، ملک‌الشعرا در مقاله‌ای مفصل با عنوان «وداع نوبهار» که نیمی از روزنامه را در بر گرفته بود، با خراسانیان خداحافظی کرد تا برای حضور در پارلمان به تهران رود.

نوبهار در تهران

روزنامه نوبهار دومه بعد از انتخاب ملک‌الشعرا به نمایندگی دوره سوم مجلس شورای ملی، در ۱۶ محرم ۱۳۳۳ش، در تهران منتشر شد. نوبهار در تهران دارای چهار دوره مشخص انتشار بود (۲۹ آذر ۱۲۹۳-۲ آبان ۱۳۰۲ش) که به آن باید دوره پنجم را نیز که از سوم اسفند ۱۳۲۱ تا ۱۱ آذر ۱۳۲۲ ادامه یافت، افزود. از ۱۴ مرداد تا ۸ آبان ۱۲۹۶ نیز به جای روزنامه نوبهار که در توقیف بود؛ ۳۵ شماره از روزنامه "زبان آزاد" که زیر نظر بهار طبع می‌گشت نیز به چاپ رسید.

روزنامه نوبهار تهران نیز به مانند دوره‌های نشر شده در مشهد آن، به حزب دموکرات وابستگی داشت. نوبهار در تهران مطالب نوشتاری متنوع‌تری داشت و ستون‌های بهتری برای آن تنظیم شده بود. همانند دارالشورای ملی، وقایع جنگ بین‌المللی، اخبار داخلی، مطبوعات خارجه بود. تمام مقاله‌های نوبهار همانند قبل به قلم خود بهار بود.

نوبهار

شماره ۲۲۷ نوبهار در سوم ذی‌قعدة ۱۳۳۳ ق (۲ شهریور ۱۲۹۴) به چاپ رسید و آن را در کابینه مستوفی‌الممالک به انگیزه چاپ «یک اعلان» توقیف کردند. روزنامه، ۱۶ روز در توقیف بود و شماره ۲۲۸ در بیستم ذی‌قعدة در آمد. در این شماره، قطعه بهار خطاب به احمدشاه برای رفع توقیف به چاپ رسیده است.

دوره سوم نوبهار تهران، پس از رفع توقیف روزنامه، به صورت سه شماره در هفته آغاز می‌شود. در این دوره که به شماره پی در پی ۳۴۸ می‌انجامد، ۵۳ شماره از دهم آبان تا ۲۲ اسفند ۱۲۹۶ انتشار یافت و پس از آن ملک‌الشعرا به انتشار دانشکده و مدیریت روزنامه‌های نیمه رسمی ایران دست زد.

در ادامه روزنامه خود را بار دیگر از دوم مهر ۱۳۰۱ تا دوم آبان سال بعد به صورت هفتگی در ۳۴ شماره منتشر ساخت (۲۵ سپتامبر ۱۹۲۲ - ۲۴ اکتبر ۱۹۲۳). درباره این دوره، او خود نوشته است: «بعد از کودتای ۱۲۹۹ شمسی که مجلس چهارم دایر گردید و جراید آزاد شدند، باز نوبهار به شکل هفتگی [انتشار یافت...]. بعد از یک سال، وقتی مشاهده رفت که نیت سویی موجب ایجاد هرج و مرج شده است، خود به صرافت طبع نوبهار را تعطیل کردیم.» وی نوبهار هفتگی خود را نیز چنین می‌خواند: «نامه‌ای است ادبی - اجتماعی - سیاسی».

نوشتارهای ادبی و تاریخی در نوبهار هفتگی بر دیگر موضوعات ارجحیت داشت. در آن، نظرهای سیاسی و اجتماعی بهار نیز بازتاب می‌یافت؛ اما قلم مبارز او به صورت پنهان و آشکار در روزنامه‌های سیاسی متعدد دیگری سیال بود.

نوبهار

از پاورقی‌های این روزنامه می‌توان به کتاب دیسپیل (شاگرد) اثر پل بورژه با ترجمه غلامرضا رشید یاسمی و اهریمن اثر میخائیل دمنستف اشاره نمود. نوشتارهای ادبی بهار و سروده‌های برجسته‌ای از او، همچون دماوندیه، عشق مادر، اندیشه‌های قدیم، دندان، شب و ستایش فردوسی، در این دوره از نوبهار به چاپ رسیده است.

ملک‌الشعراى بهار که آخرین شماره روزنامه‌اش نوبهار را در دوم آبان ۱۳۰۲ منتشر ساخته بود، از سوم اسفند ۱۳۲۱ تا ۱۱ آذر ۱۳۲۲، آن را بار دیگر با ۱۰۲ شماره منتشر ساخت و این بار، علاوه بر تغییرهای اساسی در محتوا، آنرا به صورت روزانه به چاپ رساند و پس از توفیق مجدد آن؛ دوباره بازنشر نشد. روزنامه نوبهار روزنامه‌ای چهار صفحه‌ای بود که گاهی شمار صفحه‌هایش افزایش می‌یافت. روزنامه در قطع ۴۱×۵۵ یا حدود آن، با پنج ستون به چاپ می‌رسید، اما در خرداد ۱۲۹۴ که در اثر جنگ، کمبود کاغذ محسوس شد، مدیران روزنامه‌ها تصمیم بر کاهش قطع گرفتند و چند شماره‌ای از نوبهار نیز به قطع چهار ستونی ۳۴×۵۲.۵ چاپ شد. روزنامه بعد ۴ شماره به قطع سابق بازگشت.

بهای یک نسخه از نوبهار ۵ شاهی بود تا آنکه از شماره ۱۹۳ (۱۴ اردیبهشت ۱۲۹۴) به سبب «گرانی فوق‌العاده کاغذ و زیادی اجرت طبع» ۶ شاهی شد. بر بهای تک‌فروشی برای «شهرهای خودی» یک و برای «کشور بیگانه» دو شاهی می‌افزودند. بهای اشتراک سالانه هم به همان ترتیب ۴۵ و ۵۵ و ۷۰ قران بود. در تابستان‌ها، روزنامه‌ها در مغازه دیانت تجریش به بیلاق‌نشینان ارائه می‌شد

نوبهار

دفتر روزنامه نوبهار در خیابان ناصریه تهران بود. مجموعه‌های ناقص این دوره از نوبهار در کتابخانه‌های ملی ایران و علامه طباطبایی (شیراز) نگهداری می‌شود.

نشانی نوبهار هفتگی هم در خیابان لاله‌زار و چاپخانه‌اش فاروس بود. این روزنامه در ۱۶ صفحه دو ستونی به قطع ۲۵×۳۵ چاپ می‌شد و آن را یک قران و سپس ۴ شاهی تک‌فروشی می‌کردند. اشتراک سالانه‌اش در داخل و خارج از کشور به ترتیب ۶۰ و ۷۰ قران بود. مجموعه‌های این دوره از نوبهار در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه تهران، مجلس، آستان قدس رضوی، دانشگاه پرینستون و مجموعه‌های ناقصش در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه اصفهان، علامه طباطبایی (شیراز) و دانشگاه هاروارد نگهداری می‌شود.

فعالیت‌های ملک‌الشعرا در حوزه روزنامه‌نگاری سیاسی تا ۱۳۰۴ خورشیدی؛ یعنی بحبوحه تغییر سلطنت، ادامه یافت اما در این اوان، شاعر مشروطه‌خواه به دلیل فضای بسته حاکم بر کشور، از روزنامه‌نگاری دست برداشت. این وقفه تا ۱۳۲۱ خورشیدی ادامه یافت. در این زمان، با ایجاد فضای باز سیاسی حاصل از خروج رضاشاه از ایران، بهار احساس کرد که بار دیگر می‌تواند به عرصه روزنامه‌نگاری سیاسی بازگردد از همین رو انتشار روزنامه نوبهار را از ۳ اسفند ۱۳۲۱ خورشیدی آغاز کرد و چاپ آن را تا شماره ۱۰۲ ادامه داد.

مجموعه کامل نوبهار مشهد در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و شماره‌هایی از آن در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه اصفهان، ملی رشت و دانشگاه کمبریج نگه داری می‌شود

نوبهار

منابع استفاده شده:

پروین، ناصرالدین، بهار و روزنامه نگاری زمانه او، بهار ۵۰ سال بعد، به
کوشش، علی میرانصاری، تهران، موسسه تحقیقات و علوم انسانی
۱۳۸۳، ص ۱۷-۶۳

رزم آسا، اسماعیل، روز نامه نگاری در عصر مشروطیت یادی
دیگر از ملک الشعراى بهار. مجله حافظ، شماره ۱۷، مرداد
۱۳۸۴

صالحی، نصرت الله، تاریخچه روزنامه نوبهار مشهد، پیام
بهارستان، تابستان ۱۳۸۹، دوره دوم، سال دوم شماره ۸۰

گلبن، محمد، تاریخچه روزنامه بهار، مجله
یغما، فروردین ۱۳۵۰، شماره ۲۷۱